

EUROPOS PARLAMENTAS

2009 - 2014

Plenarinio posėdžio dokumentas

A7-0459/2013

12.12.2013

PRANEŠIMAS

dėl socialinės apsaugos visiems, įskaitant savarankiškai dirbančius asmenis
(2013/2111(INI))

Užimtumo ir socialinių reikalų komitetas

Pranešėja: Vilija Blinkevičiūtė

TURINYS

	Psl.
PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS	3
AIŠKINAMOJI DALIS	14
MOTERŲ TEISIŲ IR LYČIŲ LYGYBĖS KOMITETO NUOMONĖ	19
GALUTINIO BALSAVIMO KOMITETE REZULTATAI	24

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS

dėl socialinės apsaugos visiems, įskaitant savarankiškai dirbančius asmenis (2013/2111(INI))

Europos Parlamentas,

- atsižvelgdamas į Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnio 3 dalį ir 6 straipsnio 3 dalį,
- atsižvelgdamas į Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 9, 53 ir 151–157 straipsnius,
- atsižvelgdamas į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 5, 15, 16, 27, 31, 34 ir 35 straipsnius,
- atsižvelgdamas į Europos socialinės chartijos (pataisytos redakcijos) 1, 2, 3, 4, 11, 12, 13, 19 ir 23 straipsnius,
- atsižvelgdamas į Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) 1952 m. Konvenciją Nr. 102 dėl minimalių socialinės apsaugos standartų,
- atsižvelgdamas į TDO 1962 m. Konvenciją Nr. 117 dėl socialinės politikos (pagrindiniai tikslai ir standartai),
- atsižvelgdamas į TDO 1964 m. Konvenciją Nr. 121 dėl išmokų nelaimingo atsitikimo darbe atvejais, į 1967 m. Konvenciją Nr. 128 dėl neįgalumo, senatvės išmokų ir išmokų netekus maitintojo, į 1969 m. Konvenciją Nr. 130 dėl medicininės priežiūros ir ligos išmokų, į 1988 m. Konvenciją Nr. 168 dėl užimtumo skatinimo ir apsaugos nuo nedarbo ir į 2000 m. Konvenciją Nr. 183 dėl Motinystės apsaugos konvencijos peržiūros,
- atsižvelgdamas į TDO 2012 m. rekomendaciją dėl nacionalinės minimalios socialinės apsaugos,
- atsižvelgdamas į TDO 2010 m. „Socialinės apsaugos pasaulyje ataskaitą (2010/11). Apsaugos užtikrinimas krizės metu ir po jos“ (angl. *World Social Security Report 2010/11. Providing coverage in times of crisis and beyond*)¹,
- atsižvelgdamas į TDO 2003 m. lapkričio mėn. ataskaitą „Socialinė apsauga: nenutrūkstamos viso gyvenimo investicijos siekiant socialinio teisingumo, skurdo mažinimo ir vystymosi“ (angl. *Social protection: a life cycle continuum investment for social justice, poverty reduction and development*)²,
- atsižvelgdamas į 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo³,

¹ http://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_142209/lang--en/index.htm

² <http://www.ilo.org/public/english/protection/download/lifecycl/lifecycle.pdf>

³ OL L 166, 1992 8 26, p. 1.

- atsižvelgdamas į 2010 m. liepos 7 d. Tarybos ir Europos Parlamento direktyvą 2010/41/ES dėl vienodo požiūrio į savarankiškai dirbančius vyrus ir moteris principo taikymo, kuria panaikinama Tarybos direktyva 86/613/EEB¹,
- atsižvelgdamas į 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvą 2000/78/EB, nustatančią vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus²,
- atsižvelgdamas į 1992 m. birželio 24 d. Tarybos rekomendaciją 92/441/EEB dėl bendrų kriterijų pakankamiems ištekliams ir socialinei paramai socialinės apsaugos sistemų kontekste nustatyti³,
- atsižvelgdamas į 1992 m. liepos 27 d. Tarybos rekomendaciją 92/442/EEB dėl socialinės apsaugos tikslų ir politikos konvergencijos⁴,
- atsižvelgdamas į 1999 m. gruodžio 17 d. vykusio Tarybos posėdžio išvadas dėl bendradarbiavimo siekiant modernizuoti ir gerinti socialinę apsaugą stiprinimo⁵,
- atsižvelgdamas į Socialinės apsaugos komiteto 2011 m. vasario 10 d. ataskaitą „Socialinės apsaugos komiteto atliktas strategijos „Europa 2020“ socialinio aspekto vertinimas“ (angl. *SPC Assessment of the social dimension of the Europe 2020 Strategy*)⁶,
- atsižvelgdamas į 2010 m. kovo 3 d. Komisijos komunikatą „2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“ (COM(2010) 2020),
- atsižvelgdamas į 2012 m. vasario 16 d. Komisijos komunikatą „Baltoji knyga. Adekvačių, saugių ir tvarių pensijų darbotvarkė“ (COM(2012) 0055),
- atsižvelgdamas į 2013 m. sausio 8 d. Komisijos apžvalgą „Užimtumas ir socialinė raida Europoje 2012 m.“⁷,
- atsižvelgdamas į 2012 m. rugpjūčio 20 d. Komisijos komunikatą „Socialinė apsauga Europos Sąjungos vystomojo bendradarbiavimo srityje“ (COM(2012) 0446),
- atsižvelgdamas į 2006 m. lapkričio 22 d. Komisijos žaliąją knygą „Darbo teisės modernizavimas įgyvendinant 21-ojo amžiaus uždavinius“ (COM(2006) 0708),
- atsižvelgdamas į 2010 m. balandžio 29 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę „Naujos tendencijos savisamdos srityje: ypatingas ekonomiškai priklausomos savisamdos atvejis“ (angl. *New trends in self-employed work: the specific case of economically dependent self-employed work*)⁸,

¹ OL L 180, 2010 7 15, p. 1.

² OL L 303, 2000 12 2, p. 16.

³ OL L 245, 1992 8 26, p. 46.

⁴ OL L 245, 1992 8 26, p. 49.

⁵ OL C 8/05, 2000 1 12, p. 7.

⁶ <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/11/st06/st06624-ad01.en11.pdf>

⁷ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=lt&pubId=7315>

⁸ OL C 18, 2011 1 19, p. 44.

- atsižvelgdamas į 2013 m. kovo 21 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę „Piktnaudžiavimas savarankiškai dirbančio asmens statusu“ (angl. *Abuse of the status of self-employed*)¹,
- atsižvelgdamas į 2008 m. spalio 3 d. Komisijos komunikatą dėl Komisijos rekomendacijos dėl iš darbo rinkos išstumtų asmenų aktyvios įtraukties (COM(2008) 0639) ir į savo 2009 m. gegužės 6 d. rezoliuciją dėl iš darbo rinkos išstumtų asmenų aktyvios įtraukties²,
- atsižvelgdamas į 2009 m. spalio 14 d. Komisijos komunikatą (COM(2009) 0545) ir į savo 2010 m. gegužės 20 d. rezoliuciją dėl ilgalaikio viešųjų finansų tvarumo atsigauant ekonomikai³,
- atsižvelgdamas į savo 2010 m. liepos 6 d. rezoliuciją dėl netipinių sutarčių, profesinės veiklos saugumo užtikrinimo, darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros ir naujų socialinio dialogo formų⁴,
- atsižvelgdamas į savo 2006 m. kovo 15 d. rezoliuciją dėl socialinės apsaugos ir įtraukties⁵,
- atsižvelgdamas į savo 2010 m. spalio 20 d. rezoliuciją dėl minimalių pajamų vaidmens kovojant su skurdu ir skatinant įtraukties principais grindžiamą visuomenę Europoje⁶,
- atsižvelgdamas į savo 2013 m. rugsėjo 11 d. rezoliuciją dėl galimų jaunimo nedarbo problemos sprendimo būdų⁷,
- atsižvelgdamas į savo 2008 m. spalio 9 d. rezoliuciją dėl kovos su nedeklaruojamu darbu stiprinimo⁸,
- atsižvelgdamas į savo 2007 m. gegužės 23 d. rezoliuciją dėl deramo darbo visiems skatinimo⁹,
- atsižvelgdamas į savo 2007 m. liepos 11 d. rezoliuciją dėl darbo teisės modernizavimo, įgyvendinant XXI amžiaus uždavinius¹⁰,
- atsižvelgdamas į savo 2011 m. liepos 5 d. rezoliuciją dėl visuotinės svarbos socialinių paslaugų ateities¹¹,

¹ OL C 161, 2013 6 6, p. 14.

² OL C 212 E, 2010 8 5, p. 23.

³ OL C 161 E, 2011 5 31, p. 112.

⁴ OL C 351 E, 2011 12 2, p. 39.

⁵ OL C 291 E, 2006 11 30, p. 304.

⁶ OL C 70 E, 2012 3 8, p. 8.

⁷ Priimti tekstai, P7_TA(2013)0365.

⁸ OL C 9 E, 2010 1 15, p. 1.

⁹ OL C 102 E, 2008 4 24, p. 321.

¹⁰ OL C 175 E, 2008 7 10, p. 401.

¹¹ OL C 33 E, 2013 2 5, p. 65.

- atsižvelgdamas į savo 2011 m. lapkričio 15 d. rezoliuciją dėl Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi plano¹,
 - atsižvelgdamas į savo 2013 m. gegužės 21 d. rezoliuciją dėl adekvačių, saugių ir tvarių pensijų darbotvarkės²,
 - atsižvelgdamas į savo 2013 m. birželio 12 d. rezoliuciją dėl Komisijos komunikato „Socialinės investicijos į augimą ir socialinę sanglaudą, visų pirma naudojant 2014–2020 m. Europos socialinio fondo lėšas“³,
 - atsižvelgdamas į 2013 m. gegužės mėn. Užimtumo ir socialinių reikalų komiteto tyrimą „Ekonomiškai priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų teisės į socialinę apsaugą“ (angl. *Social protection rights of economically dependent self-employed workers*)⁴,
 - atsižvelgdamas į Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondo (Eurofound) užsakymu parengtą 2013 m. ataskaitą „Ar dirbti savarankiškai? Ekonomiškai priklausomų darbuotojų darbo sąlygos“ (angl. *Self-employed or not self-employed? Working conditions of ‘economically dependent workers’*)⁵,
 - atsižvelgdamas į Eurofound 2009 m. kovo 2 d. ataskaitą „Savarankiškai dirbantys asmenys: darbo santykiai ir darbo sąlygos“ (angl. *Self-employed workers: industrial relations and working conditions*)⁶,
 - atsižvelgdamas į Eurofound 2013 m. balandžio mėn. lyginamąją ataskaitą „Socialinių partnerių dalyvavimas nustatant bedarbio pašalpų tvarką Europoje“ (angl. *Social partners’ involvement in unemployment benefit regimes in Europe*)⁷,
 - atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 48 straipsnį,
 - atsižvelgdamas į Užimtumo ir socialinių reikalų komiteto pranešimą ir į Moterų teisių ir lyčių lygybės komiteto nuomonę (A7-0459/2013),
- A. kadangi teisė į socialinę apsaugą yra pagrindinė teisė, kuri atitinka Bendrijos teisę, nacionalinius įstatymus ir praktiką, taigi yra itin svarbi Europos socialinio modelio dalis; kadangi Tarptautinė darbo organizacija (TDO) priėmė rekomendacijas dėl nacionalinės minimalios socialinės apsaugos, kuriomis siekiama užtikrinti pagrindines asmens teises gauti socialinę apsaugą ir oriam gyvenimui reikalingą standartą;
- B. kadangi socialinė apsauga priskiriama valstybių narių kompetencijai, tačiau koordinuojama ES lygmeniu;

¹ Priimti tekstai, P7_TA(2011)0495.

² Priimti tekstai, P7_TA(2013)0204.

³ Priimti tekstai, P7_TA(2013)0266.

⁴ <http://www.europarl.europa.eu/committees/en/studiesdownload.html?languageDocument=EN&file=92570>

⁵ <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1366.htm>

⁶ <http://www.eurofound.europa.eu/comparative/tn0801018s/tn0801018s.htm>

⁷ http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn1206018s/tn1206018s_3.htm

- C. kadangi socialinė apsauga padeda prisitaikyti prie pokyčių darbo rinkoje, kovoti su skurdu ir socialine atskirtimi, užtikrinti integraciją į darbo rinką ir investuoti į žmogiškuosius išteklius; kadangi socialinė apsauga veikia kaip ekonomiką stabilizuojantis ir anticiklinis veiksnys, kuris gali skatinti paklausą ir vartojimą vidaus rinkoje;
- D. kadangi stengiantis įveikti krizę kai kuriose valstybėse narėse buvo itin sumažintos viešosios išlaidos ir dėl to, kad padidėjo nedarbas, tuo pačiu padidėjo socialinės apsaugos poreikis; kadangi socialinei apsaugai skirti nacionalinių biudžetų asignavimai buvo dar labiau sumažinti, nes daugeliui netekus darbo arba sumažėjus atlyginimams sumažėjo įmokos ir todėl iškilo realus pavojus Europos socialiniam modeliui;
- E. kadangi socialinės apsaugos aprėptis kai kuriose ES valstybėse narėse vis dar nepakankama ir galėtų būti padidinta; kadangi vis dar esama pažeidžiamų darbuotojų išnaudojimo atvejų ES ir darbo rinkų susiskaidymo, kai skirtingiems sutarčių tipams ir darbo santykiams taikoma nevienodo lygio apsauga, ir tai lemia netinkamą socialinį reguliavimą ir nelygybę;
- F. kadangi dauguma tradicinių socialinės apsaugos modelių, ypač socialinio draudimo ir darbo teisės sistemų, parengti siekiant užtikrinti samdomų darbuotojų socialines ir darbo teises, kyla grėsmė, kad atsirandant naujoms užimtumo formoms ir daugėjant savarankiškai dirbančių darbuotojų naujoms darbuotojų grupėms gali kilti mažesnės socialinės apsaugos problema;
- G. kadangi moterys, nusprendusios tapti verslininkėmis, dažniau negu vyrai nurodo būtinybę užtikrinti geresnę profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą ir (arba) ekonominius poreikius kaip pagrindinį jų sprendimo motyvą;
- H. kadangi savarankiškai dirbančios moterys sudaro savarankiškai dirbančių darbuotojų mažumą, tačiau labiau tikėtina, kad jos patirs skurdą;
- I. kadangi dėl to, jog savarankiškai dirbantys asmenys turi nepakankamai galimybių tinkamai pasinaudoti teisėmis į pensiją, gauti ligos išmokas, mokamas atostogas ir kitų formų socialinį draudimą, didėja vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas savarankiškai dirbančių moterų, ypač sulaukusių pensinio amžiaus, nenaudai;
- J. kadangi vis daugiau savarankiškai dirbančių asmenų, kurie dirba per mažai arba gauna menką darbo užmokestį, visų pirma moterys, gyvena žemiau skurdo ribos, tačiau nėra oficialiai registruojami kaip bedarbiai;
- K. kadangi būtų naudinga aiškiai apibrėžti, kas yra fiktyvus savarankiškas darbas, ir užkirsti kelią galimybėms ja piktnaudžiauti, kad nebūtų pažeidžiamos socialinės darbuotojų teisės, iškraipoma konkurencija ir nekiltų socialinio dempingo grėsmė;
- L. kadangi fiktyvi savisamda iš esmės yra dalinio vengimo mokėti įmokas forma, kurią sunku nustatyti, ir kadangi dėl to mažėja pensijų sistemų tvarumas ir adekvatumas, nes jos netenka labai svarbių išteklių;
- M. kadangi dėl itin aukšto nedarbo lygio daugelyje valstybių narių, kuris didėja ir dėl nuolatinio spaudimo mažinti darbo sąnaudas (produkcijos vienetui), įsigali nacionalinės

darbo rinkos tendencijos ir praktika, kai skatinama tolesnė fiktyvios savisamdos plėtra ir jos masto augimas;

- N. kadangi priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų darbo pobūdis radikaliai nesiskiria nuo samdomų darbuotojų ir dėl to jų socialinės apsaugos bei darbo teisės tam tikrais atvejais turėtų būti labiau panašios į samdomų darbuotojų;
- O. kadangi trūksta patikimos, tikslios ir palyginamos informacijos ir duomenų apie padėtį, darbo sąlygas ir socialinės apsaugos struktūras, kad būtų galima derinti savarankiškai dirbančių asmenų darbą ir priežiūros prievoles;
- P. kadangi 2012 m. iš visų Europos Sąjungoje dirbančių asmenų savarankiškai dirbo daugiau kaip 15 proc.; kadangi daugeliu atvejų savisamda atitinkamam asmeniui yra ne priimtinausias pasirinkimo variantas, o greičiau būtinybė, nes jam trūksta kitų darbo galimybių arba nesudaromos pakankamai lanksčios darbo sąlygos, kad būtų galima derinti darbą ir nuo jo priklausomų asmenų priežiūrą; kadangi daugelyje valstybių narių savarankiškai dirbantiems asmenims sudėtinga užsitikrinti pakankamas teises į pensiją; kadangi dėl to savarankiškai dirbantys asmenys labiau rizikuoja ateityje patirti skurdą; kadangi ekonomiškai priklausomi savarankiškai dirbantys asmenys retai buriasi į profesines sąjungas ar yra jų atstovaujami, nors yra didesnė tikimybė, kad tokie asmenys nukentės nuo piktnaudžiavimo darbo laiku ar kitokio piktnaudžiavimo;

Socialinė apsauga visiems

1. pabrėžia, kad būtina nuolat tobulinti ir modernizuoti socialinės apsaugos sistemas valstybių narių lygmeniu, siekiant užtikrinti patikimą, tvarią ir tinkamą socialinę apsaugą visiems, paremtą visuotinės prieigos ir nediskriminavimo principais ir gebėjimu lanksčiai reaguoti į demografinius bei darbo rinkos pokyčius;
2. ragina valstybes nares užtikrinti atsakingą ir tvarų ilgalaikį socialinės apsaugos sistemų finansavimą, ypač ekonominės krizės sąlygomis, taip pat išplėtoti prevencinį socialinio draudimo sistemų komponentą ir skirti daugiau dėmesio aktyvinimo priemonėms, drauge nepamirštant, jog viena iš svarbiausių socialinių investicijų savybių yra tai, kad jos sudaro sąlygas derinti socialinius ir ekonominius tikslus ir ilginiui gali padėti išlaikyti bei plėtoti ekonomiką, atsižvelgdamas į tai, mano, kad todėl jos ir turėtų būti vertinamos ne kaip išlaidos, o visų pirma kaip investicijos;
3. atkreipia dėmesį į tai, kad kai kuriose valstybėse narėse dėl gyventojų senėjimo, mažo gimstamumo ir darbo rinkos pokyčių gali padidėti būtinybė atlikti socialinės apsaugos sistemų, įskatinat pensijų sistemas, reformą, siekiant užtikrinti jų tvarumą; pabrėžia, kad moterys dažniau nei vyrai nutraukia karjerą ir dirba ne visą darbo dieną, kad galėtų rūpintis vaikais ir kitais priklausomais asmenimis, o tai gali neigiamai paveikti jų pensijas ir joms gali iškilti didesnė skurdo grėsmė; atsižvelgdamas į tai, ragina valstybes nares nustatant ir apskaičiuojant pensiją šiuos karjeros sustabdymo laikotarpius laikyti apdraustais laikotarpiais; pabrėžia, kad įgyvendinant reformas turėtų dalyvauti socialiniai partneriai vadovaujantis nacionaline teise ir praktika, taip pat atitinkamos suinteresuotosios šalys, ir kad piliečiai turėtų būti tinkamai apie jas informuojami;
4. ragina valstybes nares užtikrinti socialinę apsaugą, kurią taikant būtų užtikrintos

kiekvienos šalies nustatytos deramos pajamos ir galimybės naudotis pagrindinėmis socialinėmis garantijomis, ypač ligos, nedarbo, motinystės, negalios ir pensijos atveju, siekiant įveikti skurdą ir socialinę atskirtį valstybėse narėse; skatina valstybes nares parengti socialinės apsaugos plėtojimo strategijas atsižvelgiant į TDO pasiūlymus;

5. pabrėžia, kad veiksminga pakankamai aukštos kokybės socialinė apsauga turėtų būti grindžiama dalyvavimo darbo rinkoje skatinimo priemonėmis, tai padeda gerinti darbuotojų saugą ir sveikatą ir didinti našumą, kuris suteikia didelį konkurencinį pranašumą; pabrėžia, kad socialinės apsaugos lygio mažinimas neturėtų būti laikomas sprendimu, padėsiančiu padidinti užimtumo lygį;
6. ragina Komisiją ir valstybes nares užtikrinti, kad visi darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys turėtų galimybę įsitraukti į mokymąsi visą gyvenimą persikirstant esamas ES ir nacionalines lėšas ir jas skiriant ne nuolatinio darbo sutartis sudariusiems darbuotojams, o tiesiog visiems darbuotojams, nesvarbu, pagal kokių rūšių sutartis jie dirba, taip pat savarankiškai dirbantiems asmenims;
7. ragina valstybes nares labiau stengtis įgyvendinti struktūrines reformas ir taikyti jaunimui skirtų darbo vietų kūrimo priemones, taip pat užtikrinti, kad jauni darbuotojai nebūtų diskriminuojami ribojant jų teises į socialinę apsaugą; taip pat ragina valstybes nares bendradarbiaujant su Komisija užtikrinti tinkamą jaunimo, dalyvaujančio stažuotojų ir pameistrystės programose, kurių paskirtis – suteikti jam darbo patirties, socialinę apsaugą;
8. pabrėžia, kad vyresnio amžiaus žmonės nėra našta ekonomikai ir visuomenei, priešingai, jų per gyvenimą sukaupta patirtis bei žinios yra privalumas; siūlo, kad kartų solidarumo sumetimais vyresni nei 60 metų darbuotojai turėtų būti skatinami likti darbo rinkoje, kad perduotų žinias ir patirtį kitoms kartoms.
9. ragina valstybes nares užtikrinti, kad būtų vaikų priežiūros ir ugdymo įstaigų, kurių kaina būtų prieinama, ir užtikrinti, kad savarankiškai dirbantys asmenys galėtų naudotis viešosiomis paslaugomis ir atitinkamomis mokestinėmis ar socialinėmis lengvatomis, susijusiomis vaikų priežiūra;
10. ragina valstybes nares sudaryti palankesnes sąlygas visiems darbuotojams, įskaitant savarankiškai dirbančius asmenis ir jų sutuoktinius ar partnerius, dalyvaujančius savarankiškai dirbančių asmenų veikloje, derinti darbą ir priežiūros prievoles, taip pat ir paspartinant 2010 m. liepos 7 d. Direktyvos 2010/41/ES 7 ir 8 straipsnių taikymą, ir suteikti darbuotojams jų prašymu lankstumo dėl darbo laiko, nuotolinio darbo ir darbo ne visą darbo laiką, kad jie galėtų rūpintis nepilnamečiais ir priklausomais šeimos nariais, ir kad tai būtų padaryta darbuotojams neprarandant socialinių garantijų, kad nesusidarytų tokia padėtis, kai vienintelė lankstumo galimybė būtų imtis priklausomo ar nesavanoriško savarankiško darbo;
11. pabrėžia, kad darbuotojams, savarankiškai dirbantiems asmenims ir samdomo darbuotojo veiklą į savarankišką darbą keičiantiems asmenims reikia suteikti tolesnio mokymo ir perkvalifikavimo galimybių; atsižvelgdamas į tai, ragina valstybes nares pašalinti tolesnio mokymo ir perkvalifikavimo kliūtis ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi visiems;
12. ragina valstybes nares skatinti ir palengvinti savarankiškai dirbančių asmenų, visų pirma

moterų, saviorganizaciją, siekiant padidinti jų galimybes ginti savo kolektyvinius interesus;

13. ragina valstybes nares užtikrinti ir tinkamą labiausiai pažeidžiamų asmenų grupių – bedarbių, neįgaliųjų, asmenų, kurie vieni augina vaikus, jaunų šeimų, jaunimo, vyresnio amžiaus žmonių ir pensininkų – socialinę apsaugą; taip pat ragina valstybes nares užtikrinti, kad socialinės paslaugos taptų prieinamesnės visiems pažeidžiamų visuomenės grupių asmenims ir asmenims, kuriems reikalinga ilgalaikė priežiūra, ypač kaimo vietovėse ir palankių sąlygų neturinčiuose regionuose;
14. ragina valstybes nares ir Komisiją laikantis įgaliojimų imtis kovos su visų formų diskriminacija, įskaitant moterų diskriminaciją, darbo rinkoje ir socialinės apsaugos srityje priemonių, kad moterų atlyginimai už tą patį darbą ir socialinės išmokos, įskaitant pensijas, nebūtų mažesnės už vyrų ir būtų užtikrinta motinystės apsauga, taip pat imtis priemonių, kurios padėtų užkirsti kelią nesąžiningam darbuotojų atleidimui nėštumo laikotarpiu ir apsaugoti moteris ir vyrus, turinčius priežiūros prievolių, nuo nesąžiningo atleidimo; taip pat ragina Tarybą paspartinti Direktyvos dėl priemonių, skirtų skatinti, kad būtų užtikrinta geresnė nėščių ir neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų sauga ir sveikata, nustatymo, priėmimą;
15. pabrėžia, kad pagal Direktyvą 2010/41/ES dėl vienodo požiūrio į savarankiškai dirbančius vyrus ir moteris principo taikymo reikalaujama, kad valstybės narės pašalintų visas kliūtis, dėl kurių moterys ir jų sutuoktiniai ar partneriai, pripažįstami pagal nacionalinę teisę, negali naudotis socialinės apsaugos teisėmis pagal tą teisę;
16. ragina valstybes nares veiksmingai spręsti nepakankamos mažose ir labai mažose šeimoms priklausančiose įmonėse dirbančių šeimos narių, įskaitant sutuoktinius (partnerius), socialinės apsaugos problemą, atsirandančią dėl neaiškaus ir neoficialaus jų užimtumo statuso arba dėl to, kad jie dirba savarankiškai;
17. ragina valstybes nares imtis konkrečių priemonių siekiant panaikinti skurdą ir socialinę atskirtį, t. y. užtikrinti tinkamas minimalias pajamas ir socialinės apsaugos sistemas atsižvelgiant į marginalizuotas bendruomenes ir bendruomenes, kurioms gresia skurdas, remiantis nacionaline praktika, įskaitant kolektyvinių susitarimuose ar nacionaliniuose teisės aktuose numatytas nuostatas;
18. ragina valstybes nares aktyviau kovoti su nedeklaruojamu darbu ir mažų garantijų darbu, įskaitant vadinamuosius smulkius darbus ir fiktyvų darbą ne visą darbo laiką, ir užtikrinti tinkamą visų darbuotojų socialinę apsaugą; be to, apgailestauja, kad, nenorint laikytis įdarbinimo ir socialinės apsaugos reikalavimų, piktnaudžiaujama netipinėmis darbo sutartimis;
19. ragina valstybes nares pagerinti įvairių institucijų (darbo ir mokesčių inspekcijų, savivaldybių ir socialinės apsaugos tarnybų) administracinę bendradarbiavimą nacionaliniu ir ES lygmenimis, nes tai padėtų įgyvendinti Sąjungos darbo teisės nuostatas, mažinti nedeklaruojamą darbą ir veiksmingiau spręsti problemas, kylančias dėl skirtingo įvairių valstybių narių darbo rinkos reglamentavimo;
20. ragina Komisiją persvarstyti teisės aktus ir stebėti, kaip įgyvendinamos ir koordinuojamos

socialinės apsaugos sistemos, jei būtina, atsižvelgiant į subsidiarumo principą, ir atkreipia valstybių narių dėmesį į tai, kad ES darbuotojams migrantams, dirbantiems kitoje valstybėje narėje, neturėtų būti taikomos diskriminacinės socialinės apsaugos priemonės; mano, kad visi ES darbuotojai migrantai, dirbdami kitoje valstybėje narėje, turėtų turėti galimybę naudotis atitinkamomis socialinio draudimo teisėmis ir apsauga; darbuotojus, kurie komandiruojami pagal laisvo paslaugų judėjimo nuostatas, prieš komandiruotę darbdavys turi informuoti apie jiems taikomas užmokesčio ir darbo sąlygas, kaip tai nustatyta Direktyvoje 96/71/EB;

21. ragina Komisiją ir valstybes nares užtikrinti tinkamą darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyrą, pvz., visapusiškai taikyti lankstumo ir užimtumo garantijų principus ir spręsti darbo rinkos susiskaidymo klausimą užtikrinant tinkamą socialinę asmenų pereinamumą laikotarpiu arba darbuotojų, dirbančių pagal laikinąsias ar ne viso darbo laiko darbo sutartis, apsaugą, kartu sudarant galimybes dalyvauti mokymuose; pažymi, kad neužtikrinus darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros sumažėtų socialinės apsaugos sistemų tvarumas, išmokų kokybė, darbo jėgos pajamos ir našumas, nukentėtų realioji ekonomika ir socialinė sanglauda ir dėl to būtų pakenkta strategijai „Europa 2020“, pagal kurią siekiama išlaikyti ir didinti užimtumo lygį;
22. ragina Komisiją ES mastu ištirti, ar pastarojo meto valstybių narių atliktais darbo įstatymų pakeitimais, kuriais buvo siekiama didinti darbo rinkos lankstumą, nebuvo nepagrįstai sumažintas darbuotojų socialinis saugumas ir pažeisti lankstumo ir saugumo principai;
23. tvirtai remia pasiūlymą sudaryti pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių rezultatų suvestinę, kuri galėtų būti pirmasis žingsnis siekiant nustatyti konkrečius lyginamuosius standartus;
24. primygtinai ragina Komisiją tam tikrais atvejais į savo pasiūlymus įtraukti keturis TDO darbotvarkėje dėl deramo darbo nustatytus tikslus ir metinio augimo apžvalgoje apsvarstyti TDO rekomendacijoje dėl minimalios socialinės apsaugos nustatytus tikslus siekiant, kad visi darbuotojai Europoje galėtų pasinaudoti socialine apsauga;

Savarankiškai dirbančių asmenų socialinė apsauga

25. pažymi, kad savisamda neabejotinai turi būti pripažįstama darbo forma, padedančia kurti darbo vietas ir mažinti nedarbą, o jos plėtra turėtų vykti drauge taikant valstybių narių nacionalinės teisės aktuose nustatytą savarankiškai dirbančių asmenų socialinę apsaugą;
26. ragina valstybes nares sudaryti palankesnes sąlygas derinti darbą ir priežiūros prievoles: sudaryti darbuotojams lankstesnes darbo valandų ir darbo vietos galimybes, siekiant užtikrinti, kad nesusidarytų tokia padėtis, kai vienintelė lankstumo galimybė būtų imtis priklausomo savarankiško darbo;
27. pažymi, kad reikalinga išsamesnė naujausia statistika, kuria remiantis būtų galima įvairiais aspektais stebėti ir vertinti savarankiškai dirbančių asmenų svarbą ekonominiu požiūriu ir skirtingas savarankiško darbo kategorijas; taip pat prašo įtraukti su savisamda susijusius klausimus į Europos Sąjungos darbo jėgos tyrimą;
28. atkreipia dėmesį į tai, kad dėl to, jog nėra aiškios nacionalinės savisamdą apibrėžties,

didėja pavojus, kad ES darbuotojai turės dirbti fiktyvų savarankišką darbą, ir gali sumažėti darbuotojų galimybės naudotis tinkama socialine apsauga; atkreipia dėmesį į tai, kad dėl skirtingo savarankiškai dirbančių asmenų statuso valstybėse narėse reikia ieškoti sprendimų, kaip būtų galima geriau koordinuoti savarankiškai dirbančių asmenų socialinę apsaugą, kad nebūtų varžoma laisvo darbuotojų judėjimo teisė;

29. ragina Komisiją skatinti valstybių narių mainus siekiant pateikti įvairių netipinio užimtumo formų, įskaitant savisamdą, gaires, norint padėti valstybėms narėms tinkamai taikyti atitinkamus darbo teisės aktus ir socialinės apsaugos priemones tokio pobūdžio darbą dirbantiems darbuotojams; taip pat mano, kad valstybės narės turėtų aiškiai apibrėžti fiktyvią savisamdą ir, nustačius ir įrodžius tokius atvejus, taikyti sankcijas darbdaviams; tačiau pabrėžia, kad priimančioji valstybė narė, kurios teritorijoje atliekamas darbas, ir toliau turėtų būti teisiškai atsakinga už užimtumo statuso nustatymą;
30. ragina Europos socialinius partnerius, Komisiją ir valstybes nares išnagrinėti priklausomo savarankiško darbo klausimą ir rasti praktinių sprendimų, visų pirma tose srityse, kuriose svarbi tarpvalstybinė veikla, ir pažeidžiamų asmenų, pvz., namų ūkyje dirbančių asmenų ir mažą darbo užmokestį gaunančių asmenų, grupėms;
31. primygtinai ragina valstybes nares siekti, kad savisamda nebūtų naudojama kaip būdas neleisti, kad darbuotojai pasinaudotų socialinėmis ir darbo garantijomis, arba kaip būdas darbdaviams apeiti darbo ir socialinės apsaugos teisę; taip pat ragina netapatinti savarankiškai dirbančių asmenų ir samdomų darbuotojų, kad būtų išlaikyti savisamdos ir tokio pobūdžio ekonominės veiklos privalumai ir kad būtų prisidėta prie verslumo plėtros ir paslaugų kokybės;
32. ragina valstybes nares, jei būtina, plėtoti socialinę apsaugą senatvės, negalios, motinystės (tėvystės), nedarbo atvejais, kad ji būtų geriau pritaikyta savarankiškai dirbančių asmenų poreikiams ir prilygtų samdomiems darbuotojams taikomam standartui;
33. ragina Komisiją ir valstybes nares socialinę apsaugą ir su ja susijusias teises susieti ne su darbo sutartimi, o su asmeniu, taip užtikrinant deramą socialinę apsaugą visiems, įskaitant savarankiškai dirbančius asmenis ir samdomus darbuotojus, nesvarbu, koks jų sutarties tipas ar užimtumo statusas;
34. ragina valstybes nares skatinti ir remti kolektyvinį draudimą nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų; ragina valstybes nares užtikrinti savarankiškai dirbančių asmenų galimybes naudotis kolektyvinėmis ir solidarumo principais grindžiamomis draudimo ir pensijų sistemomis;
35. ragina valstybes nares pateikti visiems piliečiams informaciją apie jų teises, susijusias su socialine apsauga, taip pat suteikti asmenims, kurie nori dirbti savarankiškai, tinkamą informaciją apie tai, kaip pakis jų socialinė apsauga, ir apie dėl tokio statuso pasikeitimo taikytiną darbo teisę, taip pat apie kitų su jų ekonomine veikla susijusių teisių ir prievolių pokyčius; taip pat ragina Komisiją pateikti savarankiškai dirbantiems ir mobiliesiems darbuotojams informaciją apie jų teises ir prievoles, susijusias su migracija, imigracija ir tarpvalstybinio darbu;
36. ragina valstybes nares ir Komisiją laikantis nacionalinės praktikos į socialinės apsaugos

plėtojimo ir modernizavimo procesą įtraukti socialinius partnerius ir plėtoti socialinį dialogą ES ir nacionaliniu lygmenimis; taip pat ragina socialinius partnerius įtraukti į darbotvarkę su savarankiškai dirbančių asmenų darbo teisėmis ir socialine apsauga susijusias problemas, kad būtų galima pradėti taikyti atitinkamos socialinės apsaugos sistemos nuostatas savarankiškai dirbantiems asmenims, ir išnagrinėti, ar ir kaip savarankiškai dirbantys asmenys turėtų būti įtraukti į kolektyvines derybas, įskaitant konkrečias strategijas, kaip įtraukti savarankiškai dirbantiems asmenims rūpimus klausimus tais atvejais, kai pagal nacionalinę teisę profesinėms sąjungoms neleidžiama atstovauti savarankiškai dirbantiems asmenims; skatina socialinius partnerius keistis su profesinėmis sąjungomis ir profesinėmis organizacijomis geriausios praktikos pavyzdžiais apie savarankiškai dirbantiems asmenims teikiamas paslaugas, kovą su fiktyvia savisamda ir visiškai savarankiškai dirbančių asmenų vienijimą;

37. paveda Pirmininkui perduoti šią rezoliuciją Tarybai, Komisijai ir valstybių narių parlamentams.

AIŠKINAMOJI DALIS

I. Socialinė apsauga visiems

Socialinė apsauga – Europos socialinio modelio pagrindas. Svarbiausia jos funkcija – skatinti socialinę įtrauktį, socialinį teisingumą ir užtikrinti pajamas bei visiems prieinamas kokybiškas švietimo ir sveikatos priežiūros paslaugas. Pagal subsidiarumo principą už savo socialinės apsaugos politiką iš esmės atsakinga kiekviena valstybė narė, tačiau ES lygmeniu nustatytas atvirasis koordinavimo metodas – savanoriškas politinio bendradarbiavimo procesas, grindžiamas sutarimu dėl bendrų tikslų ir rodiklių. Vienas iš svarbiausių socialinės apsaugos tikslų yra didinti lygybę ir paslaugų veiksmingumą drauge remiant socialinę įtrauktį ir sanglaudą – integracinio, tvaraus augimo ir skurdo mažinimo pagrindą. Šie tikslai natūraliai siejami su pagrindinėmis Europos Sąjungos vertybėmis¹.

Efektyvi socialinė apsauga reikalinga tam, kad visuomenės atremtų globalizacijos iššūkius ir prisiderintų prie pokyčių. Socialinis draudimas, kuris priklauso nuo darbo, tebėra pagrindinis socialinės apsaugos sistemų komponentas, tačiau jis užtikrinamas dar ne visiems gyventojams. Visuotinė socialinė apsauga pagal Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) Konvenciją Nr. 102 dėl minimalių socialinės apsaugos standartų, bent minimalių išmokų klausimu apimanti visas socialinės apsaugos sritis, prieinama dar ne visiems, todėl kiekvienam žmogui būtina bent minimali socialinė apsauga. Minimali socialinė apsauga (angl. *Social Protection Floors*) – tai integruota socialinė politika, kuria siekiama, kad visiems gyventojams būtų užtikrintos pajamos ir galimybės naudotis pagrindinėmis socialinėmis paslaugomis, ypatingą dėmesį skiriant labiausiai pažeidžiamoms visuomenės grupėms (bedarbiams, neįgaliesiems, asmenims, kurie vieni augina vaikus, jaunimui, pensininkams, jaunoms šeimoms ir kt.). Taip pat turėtų būti teikiamos minimalių pajamų garantijos, kurios svarbios persikirstant turtą, užtikrinant solidarumą ir socialinį teisingumą ir – ypač krizės metu – atlieka anticiklinę funkciją užtikrindamos papildomas lėšas siekiant stiprinti paklausą ir vartojimą vidaus rinkoje.

Socialinės apsaugos išmokos gali būti vadinamos adekvačiomis, jeigu jos padeda pasiekti norimus socialinės politikos rezultatus, pvz., jei išsprendžiamas pagrindinės rizikos klausimas ir patenkinami žmonių poreikiai, taip pat jeigu užtikrinamas teisingu socialiniu adekvatumu laikytinas išmokų ir visą gyvenimą mokėtų mokesčių ar įmokų santykis.

Europos socialinės apsaugos sistemos turėtų padėti apsisaugoti nuo pavojų ir mažų pajamų, taip pat mažinti nelygybę ES valstybėse narėse, tačiau dėl nuolatinių ekonominių sunkumų, kuriuos lemia finansinė krizė, tenka spręsti sudėtingus sistemų finansavimo klausimus. Ekonominio sunkmečio metu ES valstybėse narėse buvo ribojami valstybių narių viešieji finansai, tačiau didėjo bedarbių, kuriems būtina socialinė parama, skaičius. Be to, smarkiai padidėjus nedarbui ir sumažėjus atlyginimams sumažėjo socialinei apsaugai skirtos įmokos ir dėl to iškilo grėsmė Europos socialiniam modeliui. Taip pat svarbu pažymėti, kad dėl spaudimo nacionaliniams biudžetams, dėl pensijų ir kitų socialinių išmokų mažinimo labiausiai nukentėjo pažeidžiami žmonės, kurių daugelis atsidūrė už skurdo ribos. Taigi mėginant įveikti krizę ir pirmenybę teikiant fiskaliniam konsolidavimui nepakankamai

¹ 2012 m. rugpjūčio 20 d. Komisijos komunikatas „Socialinė apsauga Europos Sąjungos vystomojo bendradarbiavimo srityje“ (COM (2012) 0446).

atsižvelgta į socialinės politikos aspektą ir valstybės narės neskyrė reikiamo dėmesio strategijoje „Europa 2020“ apibrėžtiems socialiniams, užimtumo ir švietimo tikslams, ypač tikslui mažinti skurdą ir socialinę atskirtį.

Siekiant tvarios ir efektyvios socialinės apsaugos, valstybės narės, atsižvelgdamos į TDO siūlymus, turėtų formuoti ir rengti nacionalines socialinės apsaugos plėtojimo strategijas. Vienas iš svarbiausių šių strategijų tikslų turėtų būti socialinių investicijų ir jų veiksmingumo užtikrinimas, nes tai leidžia derinti socialinius ir ekonominius tikslus – dėl to jos ir turėtų būti vertinamos ne kaip išlaidos, o visų pirma kaip investicijos, kurias atperka našesnis darbas ir tvarus ekonomikos augimas.

II. Savarankiškai dirbantys asmenys ir jų socialinė apsauga

1. Savisamdos, kaip užimtumo formos, reikšmė, plėtra ir naujos tokio užimtumo formos

Pagal strategijos „Europa 2020“ pavyzdinę iniciatyvą „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“ savisamda pripažįstama svarbiu darbo vietų kūrimo veiksmu. Šia iniciatyva pabrėžiama, kad valstybės narės turi šalinti priemones, kuriomis atgrasoma nuo savisamdos.

Pastaruoju metu savisamda sparčiai plečiasi ir įgauna įvairias naujas formas. 2012 m. 32,8 mln. žmonių ES dirbo savarankiškai – tai sudarė 15 proc. visų ES šalyse dirbančių asmenų. Didžiausią mastą savisamda yra įgijusi Graikijoje, Italijoje, Portugalijoje ir Rumunijoje, mažiausią – Liuksemburge, Estijoje, Danijoje ir Lietuvoje¹. Europos Parlamento 2010 m. liepos 6 d. rezoliucijoje pažymima, kad savarankiškas darbas vis labiau populiarėja, visų pirma tarp jaunimo ir moterų, taip pat ir kaip pereinamojo laikotarpio nuo darbo iki pensijos užsiėmimas².

Per pastaruosius dešimtmečius savarankiškai dirbančių asmenų kategorijos sudėtis labai kito. Pagal savo vaidmenį darbo rinkoje ir veiklos pobūdį savarankiškai dirbančių asmenų kategorija labai nevienalytė. Ypatingas dėmesys priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų kategorijai skiriamas atsižvelgiant į būtinybę geriau suvokti kintamą savisamdos pobūdį, nes dėl didelių socialinių ir ekonominių pokyčių savisamda peržengia ES valstybėse tradiciškai pripažįstamų nepriklausomo darbo formų supratimą³.

2. Aiškios savisamdos apibrėžties, kuri būtų pripažįstama ES mastu, nebuvimas

ES neturima vieningos visuotinai pripažįstamos savisamdos apibrėžties. Padėtį komplikuoja dar ir minėtoji savisamdos formų įvairovė. TDO Tarptautiniame užimtumo statusų klasifikatoriuje savisamda apibrėžiama kaip darbas, už kurį gaunamas užmokestis tiesiogiai priklauso nuo pelno, gauto už pagamintas prekes arba suteiktas paslaugas. Istoriniu požiūriu pagal tai išskiriamos trys pagrindinės savarankiškai dirbančių subjektų grupės: labai mažos įmonės, smulkusis verslas ir laisvai samdomi asmenys.

¹ 2012 m. Europos Sąjungos darbo jėgos tyrimo duomenys.

² Priimti tekstai, P7_TA(2010)0263.

³ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Naujos tendencijos savisamdos srityje: ypatingas ekonomiškai priklausomos savisamdos atvejis“, 2010 m. balandžio 29 d. (SOC/344).

Tiesiogine prasme savarankiškai dirbantys asmenys yra tie, kurie sau dirba daugiau negu tretiesiems asmenims. Nors tokia apibrėžtis atrodytų labai paprasta, neturėtų būti pamiršta, kad savisamda aprėpia kur kas didesnę socialinių ir ekonominių situacijų įvairovę ir ji negali būti traktuojama vienodai.

Šiuo metu nesama vienareikšmiškos visoje Europos Sąjungoje taikomos apibrėžties, kuria remiantis būtų aiškiai nurodyta, kuo skiriasi sąžiningai savarankiškai dirbantys asmenys, veikiantys savisamdą pagrindais, ir fiktyviai savarankiškai dirbantys asmenys. Kiekviena kompetentinga institucija ir kiekvienas atskiras organas naudoja savo pačių teisinę ar reguliavimo sistemą, kuri gali skirtis atsižvelgiant į jurisdikciją ir politikos sritį (mokesčių įstatymus, socialinę apsaugą, verslo teisę, darbo rinką, draudimą)¹.

Nesama ir aiškaus priklausomos savisamdą apibrėžimo. Tik kelios Europos Sąjungos šalys yra įteisinusios naują tarpinę kategoriją, apimančią savarankiškai dirbančius asmenis ir samdomus darbuotojus. Pagrindinis tokio įteisinimo tikslas – užtikrinti minėtai tarpinei kategorijai priklausantiems asmenims geresnę apsaugą, vis dėlto netapatinant jų su samdomais darbuotojais.

3. Savarankiškai dirbančių asmenų socialinė apsauga: bendri pamąstymai apie problemą

Savisamdą plėtra kelia nemažai problemų, susijusių su savarankiškai dirbančių asmenų darbo teisėmis ir socialine apsauga. Tradicinės socialinės apsaugos sistemos Europoje istoriškai sukurtos siekiant užtikrinti daugiausia samdomų darbuotojų apsaugą ir iš dalies tebėra pritaikytos šiam tikslui siekti, todėl jas sunku taikyti savarankiškai dirbantiems asmenims.

Apibendrinus ES valstybių narių politiką savarankiškai dirbančių asmenų atžvilgiu paaiškėjo, kad kai kuriose šalyse savarankiškai dirbantys asmenys diskriminuojami ir (arba) mažiau apsaugoti – tai susiję su didesnėmis socialinėmis įmokomis arba kaip tik su mažesnėmis socialinėmis įmokomis, tačiau užtikrinant mažesnes socialines garantijas. Danija – bene vienintelė gera išimtis, kur savarankiškai dirbantys asmenys ir samdomi darbuotojai turi vienodas teises².

Socialinės apsaugos politiką savarankiškai dirbančių asmenų atžvilgiu komplikuoja dar ir tai, kad ši grupė, kaip minėta, labai nevienalytė, todėl vienai jos daliai taikytinos apsaugos priemonės gali pasirodyti neracionalios ir nepriimtinos kitai daliai. Į savarankiškai dirbančių asmenų kategoriją patenka asmenys, pajėgiantys pasirūpinti savimi, – tai tam tikrų sričių profesionalai, kuriems puikiai mokama – tačiau į ją patenka ir tie, kurių veikla ar teikiamos paslaugos priklauso nuo vieno užsakovo, taip pat tie, kurių darbo pobūdis apskritai nesiskiria nuo samdomo darbo. Kalbant apie pirmąjį pavyzdį, samdomiems darbuotojams taikomos socialinės apsaugos priemonės gali būti perteklinės ir nepriimtinos, o kitais atvejais kyla grėsmė, kad darbuotojai nebus tinkamai apsaugoti nuo socialinės rizikos.

4. Piktnaudžiavimas savisamdą statusu

¹ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Piktnaudžiavimas savarankiškai dirbančio asmens statusu“, 2013 m. kovo 21 d. (INT/628).

² 2010 m. Europos užimtumo stebėjimo centro apžvalga.

TDO iš anksto perspėjo apie galimą piktnaudžiavimą įvairių formų savisamda, kai nepaisoma darbuotojų teisių ir teisinės apsaugos, paprastai užtikrinamos darbo santykiais. Piktnaudžiavimo atvejai įvairūs – nuo vengimo mokėti socialinio draudimo įmokas, mokesčius ir darbo teisių pažeidimų iki nedeklaruojamo darbo. Dėl to labai iškraipomos konkurencijos sąlygos tikrą savisamdą veiklą vykdančioms asmenims, labai mažoms įmonėms ir MVĮ.

Jeigu savarankiškai dirbantis asmuo laisva valia apsisprendžia dirbti savarankiškai, jis turi teisę į tokį pasirinkimą, tačiau privalo būti informuotas apie galimai mažesnes socialines garantijas. Vis dėlto vis didesnė darosi problema, susijusi su fiktyvia savisamda užsiimančiais asmenimis, kuriuos jų darbdaviai dažnai verčia dirbti nežmoniškomis sąlygomis. Todėl būtina dar kartą atkreipti dėmesį į poziciją, pateiktą Europos Parlamento 2010 m. liepos 6 d. rezoliucijoje, t. y. kad pagrindinės teisės turėtų būti užtikrintos visiems darbuotojams – nesvarbu, koks jų užimtumo statusas.

5. Mažesnės savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos teisės

Daugelyje šalių savarankiškai dirbantys asmenys tik iš dalies dalyvauja pensijų sistemoje. Ši nuostata gali atrodyti racionali, jei taikoma profesionalų, kurie gauna puikų darbo užmokestį ir pajėgia pasirūpinti savimi, grupei, tačiau priklausomų ir juolab fiktyviai savarankiškai dirbančių asmenų atveju ji kelia skurdo senatvėje grėsmę: kadangi įmokos mažos, tai ir pensijos mažos. Panašiai galima teigti ir kalbant apie neįgalumo pensijas.

Savarankiškai dirbantys asmenys mažiau saugomi ir motinystės / tėvystės atveju. Jiems ne visada užtikrinamos reikiamos motinystės ir tėvystės atostogų bei kitos susijusios teisės (pvz., Kipre, Olandijoje, Jungtinėje Karalystėje, Lenkijoje)¹. Šiuo atveju ypatingą susirūpinimą turėtų kelti priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų apsauga. Rekomendaciją suartinti savarankiškai dirbančių asmenų ir samdomų darbuotojų motinystės / tėvystės apsaugą patvirtina pastaruoju metu atlikti tyrimai ir apžvalgos².

Dar mažiau savarankiškai dirbantys asmenys saugomi nedarbo atveju. Įmokų norint gauti draudiminę nedarbo išmoką schemas pirmiausia taikomos samdomiems darbuotojams. Tik kai kuriose šalyse, turinčiose gerai išplėtotą socialinę apsaugą, taikomos ir savarankiškai dirbančius asmenis aprėpiančios schemas³.

6. Kolektyvinės veiklos reikalingumas

Daugelis savarankiškai dirbančių asmenų suvokia, kad kaip darbuotojai yra pažeidžiami. Jie mato, kad nebėra ginami kolektyvinėmis sutartimis, o rinka tik iš dalies pajėgi spręsti jų problemas. Tai gali būti kolektyvinių jų privalomo solidarumo įsipareigojimų pagrindas. Tai ir iššūkis profesinėms sąjungoms: jos turėtų permažyti savo veiklą ir persigrupuoti, kad užtikrintų visų dirbančiųjų interesus – nesvarbu, ar tai pastovų darbą turintys, ar pagal lankstų

¹ Komisijos ataskaita „Kova su diskriminacija dėl nėštumo, motinystės ir tėvystės“ (angl. *Fighting Discrimination on the Grounds of Pregnancy, Maternity and Parenthood*), Europos Komisija, Teisingumo GD, 2012 m. lapkričio mėn., p. 29.

² „Savarankiškai dirbantys asmenys: darbo santykiai ir darbo sąlygos“, Eurofound, 2009 m., p. 76.

³ „Socialinės apsaugos pasaulyje ataskaita (2010/11). Apsaugos užtikrinimas krizės metu ir po jos“. Tarptautinis darbo biuras, Ženeva: TDO, 2010 m., p. 59.

grafiką dirbantys, ar tipinę ar netipinę darbo sutartį pasirašę samdomi, kvazisamdomi ar savarankiškai dirbantys asmenys¹.

7. Problemos, susijusios su socialinės apsaugos koordinavimu

Skirtingos apibrėžtys taikomos ne tik skirtingose Europos Sąjungos šalyse, bet ir ES teisėje. Stokojant aiškumo kyla didelių problemų darbo kitose valstybėse atvejais. Kadangi nacionalinės ir ES teisinės sistemos nėra suderintos ir nėra aiškiai apibrėžta, kuo samdomas darbas skiriasi nuo paslaugų teikimo, savisamdos klausimas tampa problemiška tema, ypač darbo kitose šalyse atvejais².

¹ Westerveld, M. „The 'New' Self-employed: An Issue for Social Policy?“, *European Journal of Social Security*, Vol. 14 (2012), No 3, p. 170-171.

² Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Piktnaudžiavimas savarankiškai dirbančio asmens statusu“, 2013 m. kovo 21 d. (INT/628).

26.11.2013

MOTERŲ TEISIŲ IR LYČIŲ LYGYBĖS KOMITETO NUOMONĖ

pateikta Užimtumo ir socialinių reikalų komitetui

dėl socialinės apsaugos visiems, įskaitant savarankiškai dirbančius asmenis
(2013/2111(INI))

Nuomonės referentė: Marije Cornelissen

PASIŪLYMAI

Moterų teisių ir lyčių lygybės komitetas ragina atsakingą Užimtumo ir socialinių reikalų komitetą į savo pasiūlymą dėl rezoliucijos įtraukti šiuos pasiūlymus:

- A. kadangi moterys, nusprendusios tapti verslininkėmis, dažniau negu vyrai nurodo būtinybę užtikrinti geresnę profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą ir (arba) ekonominius poreikius kaip pagrindinį jų sprendimo motyvą;
- B. kadangi savarankiškas darbas daugeliu atvejų nėra konkretaus asmens pageidaujamas pasirinkimas, o greičiau būtinybė, nes nėra kitų galimybių įsidarbinti arba pakankamai lanksčių darbo sutarčių, kad būtų galima derinti darbą ir pareigas šeimoje; kadangi šios aplinkybės krizės laikotarpiu pablogėjo ir jos lėmė asmenų, kuriems savarankiškas darbas yra būtinybė, visų pirma moterų, skaičiaus padidėjimą;
- C. kadangi savarankiškai dirbančios moterys sudaro savarankiškai dirbančių darbuotojų mažumą, tačiau labiau tikėtina, kad jos patirs skurdą;
- D. kadangi dėl to, jog savarankiškai dirbantys asmenys turi nepakankamai galimybių tinkamai pasinaudoti teisėmis į pensiją, gauti ligos išmokas, mokamas atostogas ir kitų formų socialinį draudimą, didėja vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas savarankiškai dirbančių moterų, ypač sulaukusių pensinio amžiaus, nenaudai;
- E. kadangi vis daugiau savarankiškai dirbančių asmenų, kurie dirba per mažai arba gauna labai menką darbo užmokestį, visų pirma moterys, gyvena žemiau skurdo ribos, tačiau nėra oficialiai registruojami kaip bedarbiai;
- F. kadangi trūksta patikimos, tikslios ir palyginamos informacijos ir duomenų apie padėtį, darbo sąlygas ir socialinės apsaugos struktūras, kad būtų galima derinti savarankiškai

dirbančių asmenų darbą ir pareigas šeimoje;

1. pabrėžia, kad būtina užtikrinti geresnę savarankiškai dirbančių asmenų socialinę apsaugą ir sveikatos priežiūros sistemas ir remti jų socialinį draudimą; ragina valstybes nares socialinį draudimą ir su socialine apsauga susijusias teises susieti su asmeniu, o ne su darbo sutartimis, ir taip užtikrinti deramą socialinę apsaugą visiems, įskaitant savarankiškai dirbančius asmenis ir jų sutuoktinius ar partnerius, dalyvaujančius savarankiškai dirbančių asmenų veikloje, ir kitus darbuotojus, nesvarbu, kokia jų sutartis ar užimtumo statusas;
2. pabrėžia tai, kad turimi statistiniai duomenys apie moterų užimtumą rodo, jog moterims dažniau tenka dirbti mažų garantijų darbą ir jos susiduria su didesne atleidimo rizika, ir kad tokiomis aplinkybėmis mažėja socialinės apsaugos sistemomis užtikrinamas jų apsaugos lygis;
3. ragina Komisiją ir valstybes nares užtikrinti, kad visi darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys turėtų galimybę įsitraukti į visą gyvenimą trunkantį mokymąsi persikirstant esamas ES ir nacionalines lėšas ir jas skiriant ne nuolatinio darbo sutartis sudariusiems darbuotojams, o tiesiog visiems darbuotojams, nesvarbu, pagal kokių rūšių sutartis jie dirba, taip pat savarankiškai dirbantiems asmenims;
4. pabrėžia tai, kad moterų ir vyrų užimtumo lygio skirtumas Europoje vis dar yra didelis, o moterų savarankiško darbo skatinimas gali būti labai svarbus sumažinant skurdą;
5. pabrėžia, kad kai kuriose valstybėse narėse būtina tobulinti socialinės apsaugos sistemas ir didinti jų skaidrumą, tuo siekiant teisingesnių standartų nustatant išmokas savarankiškai dirbantiems asmenims, visų pirma nėštumo ir vaiko priežiūros atostogų atveju;
6. įspėja, kad daugelyje valstybių narių mažinant visuomenės sveikatos sistemų biudžetus ir vykdant šių sistemų privatizavimą griaunamos viešosios socialinės gerovės sistemos ir naikinamos darbuotojų ir apskritai piliečių teisės į socialinę apsaugą; ypač smerkia lytinei ir reprodukcinėi sveikatai skiriamo biudžeto mažinimą, dėl kurio neigiamas poveikis visų pirma daromas moterims, kurių PAP tyrimai, mamogramos ir ginekologinės apžiūros nukeliamos vėlesniam laikui ir nebeatliekamos kasmet;
7. atkreipia dėmesį į tai, kad kai kuriose valstybėse narėse dėl gyventojų senėjimo, žemų gimstamumo rodiklių ir darbo rinkos pokyčių gali padidėti būtinybė atlikti socialinės apsaugos sistemų, įskaitant pensijų sistemas, reformą, siekiant užtikrinti jų tvarumą; pabrėžia, kad moterys dažniau nei vyrai nutraukia karjerą ar dirba ne visą darbo dieną, kad galėtų rūpintis vaikais ir kitais priklausomais asmenimis, o tai gali neigiamai paveikti jų pensijas ir joms iškilti didesnė skurdo grėsmė; ragina valstybes nares nustatant ir apskaičiuojant pensiją šiuos karjeros sustabdymo laikotarpius laikyti apdraustais laikotarpiais; pabrėžia, kad įgyvendinant reformas turėtų dalyvauti socialiniai partneriai vadovaujantis nacionaline teise ir praktika, taip pat atitinkamos suinteresuotosios šalys, ir kad piliečiai turėtų būti tinkamai apie jas informuojami;
8. pabrėžia, kad pagal Direktyvą 2010/41/ES dėl vienodo požiūrio į savarankiškai dirbančius vyrus ir moteris principo taikymo reikalaujama, kad valstybės narės pašalintų visas kliūtis, dėl kurių moterys ir jų sutuoktiniai ar partneriai, pripažįstami pagal nacionalinę teisę,

negali naudotis socialinės apsaugos teisėmis pagal tą teisę;

9. pažymi, kad ilgesnės ir geriau apmokamos vaiko priežiūros atostogos, kuriomis dalytūsi vyrai ir moterys ir kurios, skiriant socialinės apsaugos išmokas, būtų prilygintos darbui visą darbo laiką, galėtų būti pagrindinė paskata siekiant padidinti gimstamumo rodiklius;
10. ragina Europos socialinius partnerius, Komisiją ir valstybes nares išnagrinėti savarankiško priklausomo darbo klausimą ir rasti praktinių sprendimų, visų pirma tose srityse, kuriose svarbi tarpvalstybinė veikla, ir pažeidžiamų asmenų, pvz., namų ūkyje dirbančių asmenų ir mažą darbo užmokestį gaunančių asmenų, grupėms;
11. ragina valstybes nares skatinti ir palengvinti savarankiškai dirbančių asmenų, visų pirma moterų, saviorganizaciją, siekiant padidinti jų galimybes ginti savo kolektyvinius interesus;
12. ragina valstybes nares užtikrinti, kad būtų vaikų priežiūros ir ugdymo įstaigų, kurių kaina būtų prieinama, ir garantuoti, kad savarankiškai dirbantys asmenys galėtų naudotis viešosiomis paslaugomis ir atitinkamomis mokestinėmis ar socialinėmis lengvatomis, susijusiomis vaikų priežiūra;
13. ragina Komisiją pasiūlyti plataus užmojo Direktyvos 2010/41/ES dėl vienodo požiūrio į savarankiškai dirbančius vyrus ir moteris principo taikymo peržiūrą siekiant užtikrinti aukštesnius standartus, susijusius su minimaliomis teisėmis į motinystės, tėvystės, įvaikinimo, šeimos narių priežiūros ir slaugos atostogas, ir valstybes nares įpareigoti užtikrinti, kad savarankiškai dirbantys asmenys turėtų teisę į šias atostogas pagal jų socialinės apsaugos sistemas; ragina Tarybą priimti bendrą poziciją dėl siūlomo persvarstymo, kuriam Parlamentas pritarė, dėl Tarybos direktyvos 92/85/EEB dėl priemonių, skirtų skatinti, kad būtų užtikrinta geresnė nėščių ir neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų sauga ir sveikata, nustatymo; primena, kad Parlamento priimtame pasiūlyme pateikiama svarbių šios srities priemonių ir skatinama užtikrinti vyrų ir moterų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą;
14. ragina valstybes nares sudaryti palankesnes sąlygas visiems darbuotojams, įskaitant savarankiškai dirbančius asmenis ir jų sutuoktinius ar partnerius, dalyvaujančius savarankiškai dirbančių asmenų veikloje, derinti darbą ir pareigas šeimoje, taip pat ir paspartinant 2010 m. liepos 7 d. Direktyvos 2010/41/ES 7 ir 8 straipsnių taikymą ir suteikti darbuotojams jų prašymu lankstumo dėl darbo laiko, nuotolinio darbo ir darbo ne visą darbo laiką, kad jie galėtų rūpintis nepilnamečiais ir priklausomais šeimos nariais, ir kad tai būtų padaryta darbuotojams neprarandant socialinių garantijų, kad nesusidarytų tokia padėtis, kai vienintelė lankstumo galimybė būtų imtis priklausomo ar nesavanoriško savarankiško darbo;
15. ragina valstybes nares priimti teisės aktus, kuriais būtų kovojama su fiktyviai savarankiškai dirbančių asmenų darbo naudojimu, nes tai yra mažų garantijų užimtumo forma, su kuria dažniausiai susiduria moterys, taip pat skatina socialinius partnerius keistis gerąja patirtimi apie paslaugas, teikiamas savarankiškai dirbantiems asmenims, kovą su fiktyviu savarankišku darbu ir tikrai savarankiškai dirbančių asmenų organizavimą;
16. ragina valstybes nares plėtoti politikos rūšis ir kurti socialines tarnybas, kurios pasirūpintų

vaikais, pagyvenusiais asmenimis ir kitais priklausomais asmenimis, kad vyrai ir moterys galėtų tęsti savo profesinę veiklą, jeigu to nori;

17. pabrėžia, kad darbuotojams, savarankiškai dirbantiems asmenims ir savo veiklą į savarankišką darbą keičiantiems asmenims reikia suteikti tolesnio mokymo ir perkvalifikavimo galimybes; ragina valstybes nares pašalinti tolesnio mokymo ir perkvalifikavimo kliūtis ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi visiems;
18. ragina valstybes nares užtikrinti, kad vienišos moterys ir moterys lesbietės galėtų gydytis nuo nevaisingumo ir naudotis pagalbinio apvaisinimo technologijomis;
19. ragina Komisiją ir valstybes nares rinkti pagal lytį suskirstytus patikimus, tikslus ir palyginamus duomenis ir atidžiai stebėti savarankiškai dirbančių asmenų padėtį ir socialinę apsaugą, taip pat darbo rinkos tendencijas, turinčias įtakos savarankiškam darbui ir kitų rūšių darbui į Europos darbo jėgus tyrimus įtraukiant klausimus, susijusius su savarankišku darbu.

GALUTINIO BALSAVIMO KOMITETE REZULTATAI

Priėmimo data	26.11.2013
Galutinio balsavimo rezultatai	+ : 19 - : 8 0 : 2
Posėdyje per galutinį balsavimą dalyvavę nariai	Regina Bastos, Andrea Češková, Edite Estrela, Iratxe García Pérez, Zita Gurmai, Mikael Gustafsson, Mary Honeyball, Sophia in 't Veld, Silvana Koch-Mehrin, Rodi Kratsa-Tsagaropoulou, Constance Le Grip, Astrid Lulling, Barbara Matera, Elisabeth Morin-Chartier, Angelika Niebler, Antonyia Parvanova, Marc Tarabella, Britta Thomsen, Marina Yannakoudakis, Anna Záborská, Inês Cristina Zuber
Posėdyje per galutinį balsavimą dalyvavęs (-ę) pavaduojantis (-ys) narys (-iai)	Iñaki Irazabalbeitia Fernández, Kent Johansson, Nicole Kiil-Nielsen, Doris Pack, Zuzana Roithová
Posėdyje per galutinį balsavimą dalyvavęs (-ę) pavaduojantis (-ys) narys (-iai) (187 straipsnio 2 dalis)	Birgit Collin-Langen, Jill Evans, María Irigoyen Pérez

GALUTINIO BALSAVIMO KOMITETE REZULTATAI

Priėmimo data	5.12.2013
Galutinio balsavimo rezultatai	+: 29 -: 4 0: 1
Posėdyje per galutinį balsavimą dalyvavę nariai	Regina Bastos, Edit Bauer, Heinz K. Becker, Phil Bennion, Pervenche Berès, Vilija Blinkevičiūtė, Alejandro Cercas, Ole Christensen, Minodora Cliveti, Emer Costello, Frédéric Daerden, Sari Essayah, Richard Falbr, Thomas Händel, Marian Harkin, Stephen Hughes, Ádám Kósa, Jean Lambert, Patrick Le Hyaric, Olle Ludvigsson, Elisabeth Morin-Chartier, Csaba Őry, Siiri Oviir, Licia Ronzulli, Elisabeth Schroedter, Joanna Katarzyna Skrzydlewska, Gabriele Stauner, Jutta Steinruck, Traian Ungureanu, Inês Cristina Zuber
Posėdyje per galutinį balsavimą dalyvavę (-ę) pavaduojantis (-ys) narys (-iai)	Georges Bach, Anthea McIntyre, Evelyn Regner, Csaba Sógor